

Krykunova (Shadrova) I.V.
Petro Mohyla Black Sea State University

TRANSNATIONAL ECONOMIC CRIME IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION'S CRIMINALIZATIONS

Summary

The article considers the problem of transnational economic crime from a theoretical and practical point of view, its international and domestic expression in terms of integration and globalization. Attempt to determine not only the concept of transnational economic crime, but also the conditions, influence factors and characteristics of this phenomenon was made. Evaluation criteria of the illegality of economic activities in quantitative and qualitative manifestation were developed. Economic crime in Ukraine and its transnational characteristics in terms of criminalization of integration into the world economy were analyzed. Existing system for countering transnational economic crime at the international level and the main achievements of decision problems in this area were examined.

Keywords: transnational economic crime, criminalization of economy, economic crime, financial crime, factors that constitute criminal component, illegal economy.

УДК 368:338

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кузьменко О.Г.

Черкаський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

Автором статті охарактеризовано сучасний стан страхового ринку України. Визначено основні параметри та тенденції його розвитку за останні 5 років. Проаналізовано страхові компанії з іноземним капіталом на вітчизняному страховому ринку. Виокремлено основні чинники впливу та проблеми розвитку ринку страхових послуг. Запропоновано заходи активізації діяльності страхових компаній.

Ключові слова: страховий ринок, страхові компанії, договір страхування, страхові платежі, страхові премії.

Постановка проблеми. Страховий ринок є однією з найважливіших складових фінансової безпеки країни. Без розвинутого страхового ринку неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, убезпечення різних сфер його життєдіяльності.

Страховий ринок України відчуває ускладнення у зв'язку зі зниженням активності вітчизняного фінансового ринку. Причинами цього є збитковість низки галузей народного господарства, невиконання заробітної плати населенню, масові звільнення з причин скорочення робочих місць, втрату довіри населення зокрема й до розвитку страхування як однієї з дієвих форм соціального захисту населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні питання щодо проблем формування та розвитку страхового ринку України досліджували у своїх працях такі вчені як В. Базилевич, О. В. Козьменко, О. Г. Коренєва, Н. В. Ткаченко, С. М. Козьменко, О. М. Залетов та ін. Однак незважаючи на широкий спектр значущості внеску багатьох науковців, аспекти розвитку та сучасного стану страхового ринку потребують вивчення та аналізу.

Мета статті – аналіз страхового ринку України, виокремлення основних особливостей та проблем ринку.

Виклад основного матеріалу. Страховий ринок України останнім часом динамічно розвивався, але досить складні умови національної економіки значно погіршили його стан. Виявлення змін у тенден-

ціях розвитку страхового ринку України дає можливість прогнозувати стан ринку в майбутньому, впливати на негативні процеси, що відбуваються на цьому сегменті фінансового ринку.

Новою реальністю для страхових компаній стало уповільнення зростання ринку на тлі погіршення макроекономічної ситуації в країні. Економічний спад негативно впливає на такі фактори розвитку страхового ринку, як купівельна спроможність населення та незначні обсяги кредитування [1].

Характеризуючи стан страхового ринку України варто звернути увагу на кількість страхових компаній. В Україні станом на 30.06.2014 р. було зареєстровано 400 страхових компаній, з них 58 орієнтовані на страхування життя, але значна кількість компаній фактично не здійснює страхових операцій. Проаналізуємо динаміку основних фінансових показників, що характеризують страховий ринок за останні 5 років (табл. 1).

Аналізуючи табл. 1, що динаміка деяких параметрів розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про посилення негативних тенденцій – рівень страхових виплат (відношення суми страхових виплат до суми страхових платежів) неухильно зменшується. У 2009 році він становив 33%, а у 2013 році – 16,2%, що свідчить про розвиток негативних тенденцій на національному страховому ринку, оскільки у світовій практиці ситуація на страховому ринку вважається незадовільною, якщо рівень виплат нижчий ніж 70%.

На сьогодні для вітчизняних страхових компаній характерним є низький рівень виплат страхових від-

шкодувань, що свідчить про досить низький рівень розвитку страхового ринку, проте кількість страховиків є досить високою відносно потреб суспільства у страхових послугах і відносно тієї частки ризиків, що страхуються. Низький рівень страхових виплат негативно впливає на імідж вітчизняних страхових компаній та ринку загалом, адже посилює недовіру з боку страхувальника. Причинами низького рівня страхових виплат в Україні служать: непоінформованість власників полісів з питання своїх прав; необґрунтоване завищення страховими компаніями розмірів страхових тарифів; відмова страховиків розробляти й виводити на ринок нові продукти, які мають досить високий ступінь ризику, порівняно з вже наявними; низький розвиток класичного страхування; невиконання окремими страховиками взятих зобов'язань перед страхувальниками [1].

Загальна кількість страховиків скоротилося до 407 страхових компаній. Однією з причин скорочення кількості учасників ринку стало посилення жорсткої політики державного регулятора щодо несумлінних компаній. На думку фахівців, з загальної кількості страхових компаній в Україні активно працюють на ринку лише 120. За їх словами, страховий ринок України – це понад 400 компаній, половина з яких «мертвонароджені» і не здійснюють страхування.

Незважаючи на зменшення кількості страховиків у 2013 р. по відношенню до 2009 р. збільшуються обсяги оплачених статутних фондів та страхових резервів, що свідчить про позитивні тенденції в даному секторі економіки.

Страховий ринок України, не дивлячись на велику кількість його учасників, характеризується високою концентрацією бізнесу – на перші 100 страхових компаній припадає більше 82% бізнесу. Це не є виключенням або якоюсь особливістю вітчизняного страхового ринку, бо приблизно така картина спостерігається на ринках страхових послуг більшості країн світу. Але в нашій країні на три провідні страхові компанії припадає більше 30% всіх страхових премій, а переважна більшість страхових компаній зареєстровані у кількох великих містах країни [3].

Поступово на вітчизняному страховому ринку збільшується чисельність страхових компаній з іноземним капіталом. Іноземний капітал в Україні представлений фінансово-страховими групами Австрії, Великої Британії, Німеччини, Польщі, Росії, США, Франції, Швеції. Загалом до 2013 року на українському ринку страхування було представлено майже всі великі світові страхові групи: ні-

мецький «Allianz», голандський «Fortis», італійсько-чеський холдинг «Generali PPF Holding», польська «PZU», американська «AIG», шведська «SEB», російські страхові компанії «Росгосстрах», «Ингосстрах», «Русский стандарт», австрійські «UNIQA», «GRAWE», «ECCO», австралійська «QBE» та інші. На жаль, прихід іноземних інвесторів на ринок страхових послуг не спричинив зниження вартості страхових продуктів, появу широкого кола новітніх технологій, не обумовив різкого зростання страхових виплат і перерозподілу більшої частки ВВП через страховий ринок. Держава не змогла поєднати заходи щодо доступності ринку для іноземних страхових компаній (що є визначенням міжнародного характеру страхування) із заходами щодо національного режиму діяльності для іноземних страховиків (чого вимагає цілісність національної страхової системи), що не дозволило досягти певної рівноваги. Наслідками приходу нерезидентів можна вважати те, що на ринку майже не залишилося конкурентноздатних українських страховиків і практично всі великі страхові інститути цілком або частково належать іноземцям [4].

Результати оцінювання присутності міжнародних фінансових конгломератів на страховому ринку України засвідчують, що більшість фінансових конгломератів – «Allianz», «AXA», «BNP Paribas», «GRAWE» та «RZB-UNIQA» – розвивають страховий бізнес в Україні одразу у двох напрямках – майнове і ризикове страхування та страхування життя.

Серед 15 компаній-лідерів ризикового страхування в Україні міжнародними фінансовими конгломератами контролюються страхова компанія «AXA Страхування», яка входить до складу французького фінансового конгломерату «BNP Paribas», а також бельгійського «AXA», та страхова компанія «УНІКА», яка належить структурному підрозділу австрійського фінансового «RZB-UNIQA» [5].

Серед 15 вітчизняних лідерів страхування життя ще два страховика – «Граве Україна Страхування життя» і «Уніка Життя» – належать до австрійських фінансових конгломератів «GRAWE» та «RZB-UNIQA».

Такі тенденції у діяльності страхових компаній, що контролюються міжнародними фінансовими конгломератами, є важливими з позиції значного обсягу нереалізованого потенціалу страхового ринку України та ефективності його функціонування та розвитку.

У поточних несприятливих умовах слід зосередити увагу на збереженні рентабельності страхових

Таблиця 1

Динаміка розвитку страхового ринку за період 2009-2013 рр.

Показник	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість страхових компаній	450	456	442	414	407
в. т.ч. страховики, які здійснюють страхування життя («live»)	72	67	64	62	62
страховики, які здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя («non-live»)	378	389	378	352	345
Страхові платежі, млн грн	20442,1	23081,7	22693,5	21508,2	28661,9
Страхові виплати, млн. грн.	6737,2	6104,6	4864,0	5151,0	4651,8
Рівень страхових виплат, %	33	26,4	21,4	23,9	16,2
Кількість укладених договорів страхування (крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті), тис.	22343,2	26340,5	30224,5	35204,8	87328,5
Обсяг оплачених статутних фондів, млн грн	14876,0	14429,2	14091,8	14579,0	15232,5
Загальна сума активів, млн грн	41970,1	45234,6	48122,7	56224,7	66387,5
Обсяг сформованих страхових резервів, млн грн	10141,3	11371,8	11179,3	12577,6	14435,7
Частка валових страхових премій у відношенні до ВВП, %	2,2	2,1	1,7	1,5	2

Джерело: складено автором за даними [2]

компаній, зосереджуючись в основному на скорочення різних статей витрат, в тому числі за рахунок поліпшення якості портфеля.

Лідери ринку сприймають цю ситуацію спокійно і очікують сприятливих умов для захоплення додаткової частки ринку, тоді як більш дрібні гравці, що не мають достатніх накопичених ресурсів, ризикують опинитися на межі банкрутства.

Вітчизняний страховий ринок у своєму розвитку має багато проблем, які потребують своєчасного вирішення. Так, наприклад, Л. Хорін наводить такий перелік проблем страхового ринку України, об'єднавши їх у групи залежно від характеру:

економічні проблеми:

– падіння попиту на послуги страхових компаній з боку підприємств та населення, що зумовлено погіршенням фінансового стану останніх;

– невеликі обсяги і недосконала структура капіталу страхових організацій (страховиків);

– неповернення депозитних коштів, не тільки достроково, а й після закінчення дії депозитних договорів, перш за все тими банками, де введено тимчасову адміністрацію або готується введення такої адміністрації;

– відсутність і нерозвиненість надійних інвестиційних інструментів для довгострокового розміщення страхових резервів;

– незабезпечення наявності страхового покриття майна, що перебуває в заставі в комерційному банку, на весь період дії кредитного договору;

– нав'язування банками дискримінаційних умов співпраці зі страховими компаніями, зокрема встановлення непрозорих та дискримінаційних умов акредитації, нав'язування завищених розмірів комісійної винагороди та розміщення депозитних вкладів як умови співпраці;

– встановлення податковими органами дискримінаційних вимог для страховиків щодо оподаткування курсових різниць, а також для страховиків зі страхування життя – оподаткування інвестиційного доходу;

– недостатній контроль за наявності полісів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників;

– відсутність цілеспрямованої державної політики у сфері страхування, що приводить до безсистемного розвитку вітчизняного страхового ринку;

– недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує розвиток страхової галузі;

– надмірна кількість законодавчо визначених видів обов'язкового страхування і неадекватність їхнього фінансового забезпечення;

– недостатній рівень державного регулювання і контролю за страховим ринком, непослідовність дій стосовно організації державного нагляду за страховою діяльністю.

функціональні проблеми:

– низька прибутковість окремих видів страхування;

– нижча конкурентоздатність страхових компаній у порівнянні з комерційними банками в боротьбі за залучення вільних коштів юридичних і фізичних осіб;

– відсутність середньо- і довгострокового планування страховими компаніями своєї діяльності;

– низький рівень кваліфікації кадрів;

– порушення діючого законодавства;

– зростання випадків страхового шахрайства;

інформаційно-аналітичні проблеми:

– значна інформаційна закритість страхового ринку, низький рівень впровадження в страхову практику сучасних інформаційних технологій;

– відсутність якісної статистичної інформації і недостатність докладних інформаційно-аналітичних матеріалів про стан і проблеми формування страхового ринку;

– недосконалість фінансової звітності та методів обробки даних;

– відсутність банків даних про несумлінних страхувальників;

– відсутність рейтингів страхових компаній; погано організована рекламна діяльність на вітчизняному страховому ринку;

– непрозорість даних про структуру власності вітчизняного страхового ринку;

– соціально-психологічні проблеми:

– відсутність довіри населення і господарюючих суб'єктів до страхових компаній [6].

Визначивши основні проблеми страхового ринку, можна сподіватися, що існуюча ситуація в Україні послужить могутнім каталізатором у реструктуризації страхового ринку в цілому. Страховий ринок може змінитися, стати більш варіативним, здатним швидше реагувати на реалії дійсності, швидше аналізувати поточну ситуацію. Стабілізація страхового ринку в Україні буде залежати від наявності і обсягу ресурсів, правильності їхнього використання і рішучих дій з боку держави в страховій сфері [7].

Для підвищення капіталізації страховиків та конкурентоспроможності національного страхового ринку необхідно:

– сприяти концентрації страхового ринку шляхом внесення змін до законодавства щодо формування статутного капіталу, гарантійного фонду та вільних резервів;

– розробити план заходів щодо поетапного допуску філій страховиків-нерезидентів до страхового ринку України відповідно до міжнародних договорів України;

– запровадити взаємний обмін інформацією між Національною комісією, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг та органами страхового нагляду інших держав щодо діяльності страховиків, їх філій, страхових посередників та страхових груп (страхових холдингів);

– сприяти поетапному впровадженню у страховий сектор міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності [8].

Для підвищення прозорості діяльності учасників страхового ринку необхідно:

– заснувати друкований засіб масової інформації Національною комісією, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг з метою висвітлення діяльності на ринку фінансових послуг України, зокрема на страховому ринку;

– визначити вимоги до оприлюднення інформації стосовно діяльності страховиків та страхових посередників у електронних і друкованих засобах масової інформації;

– установити порядок оприлюднення інформації (крім інформації з обмеженим доступом) про результати діяльності страховиків та страхових посередників, а також інформації про їх фінансове становище [8].

Найближчим часом ситуація на страховому ринку України, імовірно, не покращиться. Страхові компанії будуть знаходитися в складному фінансовому становищі і без стабілізації всієї економічної системи ситуація на страховому ринку України не зміниться до кращого.

Висновки. Отже, страховий ринок України має значний потенціал, реалізація якого можлива за умови економічного зростання країни в цілому та цілеспрямованих дій держави щодо підтримання

вітчизняного ринку страхування. Інтенсивний розвиток страхового ринку України стримується низкою чинників: недостатнім нормативно-правовим забезпеченням, відсутністю дієвих фінансових важелів впливу на розвиток і функціонування елементів страхової системи з боку держави, спадами та інфляційними процесами в економіці, відсутністю страхової культури суспільства, недосконалістю регуляторної політики держави і чіткої парадигми соціального страхування.

Список літератури:

1. Шуригіна Н. Ю. Страховий ринок України в умовах світової фінансової кризи / Н. Ю. Шуригіна // Теорія та практика державного управління. – 2010. – Випуск 1(28). – С. 1–5.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>
3. Козьменко О. В. Страховий ринок України: стратегія функціонування в контексті сталого розвитку : дисертація на здобуття ступеня доктора екон. наук : 08.00.08. / Козьменко Ольга Володимирівна. – Суми : УАБС, 2009. – 523 с.
4. Осадець С. Напрями модернізації страхової справи / С. Осадець // Страхова справа. – 2012. – № 2(46). – С. 13–17.
5. Школьник І. О. Міжнародні фінансові конгломерати на страховому ринку України / І. О. Школьник, В. М. Кременець // Фінанси України. – 2013. – С. 110–121.
6. Хорін Л. Страхування: інституціональна риторика на фоні системного хаосу / Л. Хорін // Фінансовий ринок України. – 2004. – № 6–7.
7. Сподарева О. Г. Вплив та наслідки економічної кризи на страховий ринок України / О. Г. Сподарева // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 539–547.
8. Зоря О. П. Страховий ринок України: стан, проблеми та перспективні напрями розвитку / О. П. Зоря, С. П. Зоря // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит», 2013. – № 1. – С. 12–15.

Кузьменко О.Г.

Черкаський інститут банківського дела
Університета банківського дела Національного банку України

СТРАХОВОЙ РЫНОК УКРАИНЫ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация

Автором статьи охарактеризовано современное состояние страхового рынка Украины. Определены основные параметры и тенденции его развития за последние 5 лет. Проанализированы страховые компании с иностранным капиталом на отечественном страховом рынке. Выделены основные факторы влияния и проблемы развития рынка страховых услуг. Предложены меры активизации деятельности страховых компаний.

Ключевые слова: страховой рынок, страховые компании, договор страхования, страховые платежи, страховые премии.

Kuzmenko O.H.

Cherkasy Institute of Banking
of the University of Banking of the National Bank of Ukraine

INSURANCE MARKET OF UKRAINE: CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Summary

The author of the article describes the present state of the insurance market of Ukraine. The main parameters and trends in its development over the past 5 years. Analyzed the insurance companies with foreign capital in the domestic insurance market. Author determined the basic factors in the problem of the insurance market. Proposes measures revitalization of the insurance companies.

Keywords: insurance market, insurance companies, contract of insurance, insurance payments, insurance premiums.